

de yeniden *Türkische Turfantexte* serisini andıran bir seri kurulmuş bulunmaktadır. *Berliner Turfantexte*, «Schriften Zu Geschichte Und Kultur Des Alter Oriens» adını taşıyan genel serinin bir bölümüdür. Yine aynı şekilde ama tek bir kişinin, Şinasi Tekin'in şahsî gayreti ile kurulan «Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları» başlıklı genel serinin bir bölümü «Türkçe Kaynaklar»a ayrılmış bulunmaktadır. Bu serinin ilk kitabı olarak *Abidarim Koşavardi Şastr* (Vasubandhu'nun Abhidharmakoşâstra adlı eserine Sthiramati'nin yazdığı tefsirin Uygurca çevirisi) çıkmıştır (I. cilt, giriş ve metnin tıpkıbasımı. New York 1970). İkinci kitap olarak eski Osmanlıca bir inşa kitabı çıkmıştır. Ancak nâşirin asıl sahası olması bakımından bu seride daha çok Uygurca eserlerin yayımı beklenmektedir. Bu serilerin Uygurca yayınların yeniden ve birden canlandırılışı yanında getirdiği başka ve önemli bir yenilik de bu metinlerin okunuşundaki yeni tekliflerdir ki bunlara aşağıda bu kitapları teker teker ele aldığımızda temas edeceğiz.

Ali F. Karamanhoğlu

GEORG HAZAI-PETER ZIEME, *Fragmente der uigurischen Version des «Jin-gangjing mit den Gâthâs des Meister Fu»*, nebst einem Anhang von Tajjun İNOKUCHI, Mit 61 Faksimiles auf 40 Tafeln. Schriften Zu Geschichte Und Kultur Des Alten Oriens 3, Berliner Turfantexte I, Akademie-Verlag. Berlin 1971, 86 s. -40 levha ile-

Adı Türkçe *Kimqoki nom* Çince *Jin'gangjing* olan bu eser, Budistlerin mukaddes kitaplarından *Sutra* nev'inden bir eser olup, adı *Vajracchedikâsâtra* olan bir eserin mensur giriş kısmının bir parçası ile Fu adlı bir Çinlinin metne eklediği manzum parçaların Uygurcasıdır.

Metin neşrinde nâşirler genellikle TTT serisinde takip edilen yolu tutmuşlar ve bu gibi neşirlerde kaçınılmaz bir usul olan bir Sinoloğa ve Budoloğa başvurma işinde çok başarılı olmuşlardır. Şöyle ki, her Çince bilen bu metinlerin anlaşılmasında tabiatıyla yardımcı olamaz. Nâşirlerin seçtikleri bilgin İnokuchi bir Japon olup, son yılların değerli Budoloğlarından biridir. Kendisi metnin Budizm ile ilgili meselelerinde paha biçilmez yardımlarda bulunmuştur.

Eser son derece tanınmış ve okunmuş bir metin olduğu için çok nüshası vardır. Neşirde 7-8 nüsha karşılaştırılarak faydalanılmıştır.

Metin neşrinde Uygur metnlerinin neşrindeki klâsik usûl takip edilmiş, ancak son zamanlarda yer yer yeni ortaya atılan bazı teklifleri ve yeni oku

yuş şekillerini de benimsemişlerdir. *şö* (*sü* yerine), *bo* (*bu* yerine), *üküş* (*öküş* yerine), *üze* (*öze* yerine) v.b.

Nâşirler metnin tarihi hakkında bir tahminde bulunmamışlardır. Ancak eser, kitaba eklenen faksimilelerden anlaşıldığı kadariyle Moğul devrine takaddüm eden eserlerden daha geriye gitmese gerekir. Yazı dışında bazı ifâde tarzları ile yabancı sözlerin kullanılış şekilleri de bu fikrimizi desteklemektedir. 20. sahife 42. satırdaki *trişakana* «üçlü sığınma formülü» ibâresini *namo buday-a: namo d(a)ırmay-a: namo sanggay-a* şeklindeki yeni kullanılışıyla görüyoruz. Daha ziyade Hintçe formülün aynen çeviri yazısı gibi. Halbuki daha eski Budist metinlerinde, meselâ Sekiz Yükmek'te bu formül Soğdçadan geçmiş olan *namo but namo dram namo sang* şekli iledir.

Dizinde kelimelerin çekimli ve terkipli şekilleri, mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde gösterilmeğe çalışılmıştır. Kelimelere anlamlar verilmiş, ancak indeksin düzenlenmesinde birden fazla anlamda kullanılan bir söz değişik anlamlarına göre sıralanmıştır.

Her ne kadar, gayesi dizinden çok gramer hususiyetlerini belli bir açıdan belirtmek olduğu anlaşılan «gramatikal indeks» bölümü de ana dizin gibi alfabetik düzenlense ve ekler onun içinde alfabetik olarak verilse idi, daha faydalı olurdu kanaatindeyiz.

Çok zengin olan notlarda, metnin anlaşılmasında kolaylık sağlanması yanında bir çok teknik özel deyimlerin yeni açıklamaları yer almıştır. Özellikle şimdiye kadar neşri bilinmeyen yabancı sözlerde Hintçe /Çince/Moğulca kaynaklar gösterilerek son derece dikkate değer açıklamalar yapılmıştır. Meselâ D173 numaralı not buna güzel bir örnektir.

Nâşirleri bu güzel yayımlarından dolayı kutlularız.

Ali F. Karamanhoğlu

KLAUS RÖHRBORN, *Eine uigurische Totenmesse*, Text, Übersetzung, Kommentar. Mit 64 Faksimiles auf 64 Tafeln. Schriften Zur Geschichte Und Kultur Des Alten Orients 4, Berliner Turfantexte II, Akademie-Verlag, Berlin 1971, 64 s. -64 levha ile-

Eser, ferdin kendi günahlarını bertaraf etmek için değil, Samsara (canlıların içerisinde bulunduğu âlem)'da ıstırap çeken yaratıkların günahlarının kaldırılması için düzenlenen ayinlerde okunan bir ney'i dua kitabıdır. Bu metnin okunması ile hâsıl olan sevap (punya-büyan) ferdin ölmüş aile ef-